

VOR VERNSKOG

FOREDRAG PAA DET NORSKE MYRSELSKAPS 20DE AARSMØTE 7DE MARS 1928
AV SKOGDIREKTØR SAXLUND

Lov om vernskogens bevarelse og mot skogens ødelæggelse m. v. av 8. august 1908 bestemmer i sin § 1 »at skog utenfor indmark er efter denne lov at anse som vernskog, saafremt den skjønnes at tjene til vern mot skred og ras, elvebrud eller sandflugt eller til særlig beskyttelse for anden skog eller for bebygget land, videre grænseskog og fjeldskog, som paa grund av sin beliggenhet op mot høifjeldet, ut mot havet eller høit mot nord har saa liten væksterlighed, at den skjønnes at ville lægges øde, om den mishandles eller forhugges.

Til vernskog kan ogsaa henregnes snauhugget skogmark, naar den skjønnes med tiden at kunne faa betydning som vernskog.«

Som det herav sees er den skog, det her er tale om, ikke blot skog som verner anden skog og land, men tillike skog som selv trænger at vernes og derfor ikke maa mishandles. Efter forslag fra Landbruksdepartementet skal fylkesstyrene bestemme om og i hvilke herreder vedtægter til skogens bevarelse skal fastsættes. Her skilles mellem vedtægter for kun vernskogen og almindelige vedtægter, gjældende for al skog inden herredet. For den første maa ordentlige grænser avmærkes.

Under krigen blev der klaget over at især kystskogen sørpaa ødelagdes med uvorren propsehugst og der vedtokes derfor tilægslov av 7. juni 1916, der i § 1 bestemmer at aavirkning til salg og industriel produktion av bartrær, som 1,5 m. fra høieste rotgren holder mindre tvermaal end 20 ctm. paa barken, er forbudt overalt.

Norge er det land i Europa som ved sin lange kystlinje og sine høie fjelde over trægrænsen og sin beliggenhet langt mot nord har mest av vernskog i forhold til sit areal og trængte mest av alle at beskytte disse skoger mot ødelæggelse; men det er samtidig det land som har gjort mindst herfor. Rigtignok har vi den før citerte saakaldte vernskoglov. Men det er en meget daarlig lov.

For det første taler den kun om hugst til salg og industriel produktion og gir altsaa hugst til husbehov ganske fri. Den er i regelen baseret paa yderst lave dimensioner, under hvilke der ikke hugges andet end tørt og beskadiget skog. Og opsynet er overladt til ofte ganske ukyndige bygdefolk uten skjøn paa den vanskelige opgave, det her gjælder. Kun i enkelte herreder — især i Gudbrandsdalen — er det bestemt, at al hugst skal foregaa efter utblinking av virkelig kyndige fast ansatte herredsskogmestre og dette er selvfølgelig en prisværdig ordning. Den nuværende skoglov gjør forsaavidt mere skade end gagn, som den tjener til at faa nationen til at tro den hellige grav vel bevaret.

Men den store forstmand finlænderen professor Blomqvist uttaler i sit verk om Skogenes Nationaløkonomi, at ingen skog i verden er reddet ved lovbud. Man har derfor ogsaa omtrent overalt maattet gaa til ekspropriation eller kjøp for offentlig regning av al vernskog, hvis man vil ha den bevaret, og vort land har kun vel 20 % av al skog paa statens hænder.

Hvor havning eller sæterbruk er til skade for skogen kan dette i andre land som f. eks. i Sweitz eksproprieres, saa vernskogen blir fri for saadanne ødelæggende servituter.

Ladosselidt paa hvorledes dette vildestilles i et land som Norge.

Vi har en dobbelt vernskog, først den langs kystlinien ut mot Atlanterhavet og Ishavet og saa alle grænselinjer op mot trægrænsen paa høifjeldet.

Ved velvilje fra »Norges Geografiske Opmaaling« har jeg faat den første opgit til mindst 20 000 km. for fastlandets vedkommende, naar alle indskjæringer og fjorder medregnes. Finmarkens kystlinje er lavt regnet 2 700 km. og da al skog her tilhører staten, burde skogen være beskyttet tillikemed enkelte strækninger i Troms og søndenfor, baade ute ved kysten og inde i landet. Antallet av øer og holmer ute i saltvand gaar op til det uhyre tal av 150 000. Disse er enten ganske nøkne for skog eller markens kystlinje er lavt regnet 2 700 km. og da al skog her tilbevokset med løvskog eller barskog, som ligger saa utsat at den for en stor del maa betragtes som vernskog.

Fjeldet: Her var tæt skog i mands minde.

(*Abies pectinata*) Fot. J. N.
14–1500 m. o. h. Pyrenæerne.

Og er skogen ute paa disse øer forhugget saa vil det ofte bli omtrent haabløst at skaffe ny skog igjen. Helgelands skogselskap kan for øen Finkonna gi opplysninger herom.

Efter de av Den Geografiske Opmaaling foretatte beregninger skulde trægrænsen langs vore fjelde andra til: 47 000 km. herav Nord Norge 17 000, hvorav igjen Finmarken 5 070 km. Det hele skogdækkede areal i Norge oppgis her til 69 000 km². Det er et sørgeligt resultat.

Efter dette vil man tilnærmelsesvis kunne beregne, hvad det vil koste at ekspropriere skoglinjer saa brede at de kan verne indenforliggende skog eller selv være beskyttende gjennom fredning for omtrent al hugst. Strækningene blev av forskjellig bredde og ofte møttes kyst og fjeldskogen ute ved havet saaledet at al skog her maatte fredes.

Og vernskogen er utsat for saa mange farer at det er merkelig det kan gaa som det gjør. Paa fjeldet ser vi ofte store vid-

der herjet av en liten sommerfugl, Fjeldbjerkemaaleren, saa har vi den saakaldte Frostschütte, storm og vind og frost, beitning og sæterbruk m. m. Oppe ved Røros var det endelig lykkes at faa en furuplantning til at lykkes, saa trærne endelig var næsten mands høie. Men en god dag fandt vi en vinter alt ødelagt — av haren.

(*Abies pectinata*)
14—1500 m. o. h. Pyrenæerne.

Fot. J. N.

Trægrænsen forandrer sig stadig. For det meste synker den, men der gives ogsaa tilfælde hvor den er steget. Disse forandringer skyldes ikke blot menneskets uovne hugst, men ogsaa klimatiske forhold og likeoverfor disse staar man jo hjælpeløs.

Inde paa Hardangerviddan træffer man nu røtter i myrene, som viser at der i gamle dage har været skog flere hundrede meter

høiere end nu, og dette skyldes alene at klimaet er forværret. Det skal saa litet til for at vegetationen gaar tilbake.

Naar man saa længe har været opmerksom paa at trægrænsen synker og at landets skogareal stadig formindskes, skulde det synes nærliggende at man forsøkte at faa rede paa hvormeget dette andrager til og hvad det skyldes. Men saadanne systematiske undersøkelser har hittil ikke været igangsat. Man hadde jo en vernskoglov. Selv var jeg som skogdirektør inde paa tanken om at faa slike beregninger igang, men saa kom krigen med sin brændselsnød og andet lurveleven og ødela alle slike planer.

Nylig kom hr. Bull Aakrann med en interessant artikkel i »Tidsskrift for Skogbruk« om disse forhold hvori han trækker sammenligning mellem forholdene her og i Frankrige og dette foranlediget A. H. til i »Tidsskrift for Skogbruk« for november—december 1922 at slutte et opprop med disse linjer:

»Vi kan ikke, vi maa ikke skyte saken fra os. Vi vil synde mot nationen, hvis vi ikke nu med alle midler til vor raadighet vil dømme op mot den synkende skoggrænse.«

Det var et ord i rette tid. Og det var heldig at et saadant opprop kom fra privat hold og ikke fra forstmændene. For da hadde man vel som saa ofte trøstet sig med: Ja dette gnaal om skogenes ødelæggelse har vi nu snart hørt i 300 aar.

Men la os faa grei besked om hvad det her gjælder, baseret paa nøiagtige opplysninger. Det vil ikke bli noget uoverkommelig eller kostbart arbeide at samle materiale hertil, selv om det kan ta nogen tid før større resultater foreligger for hele vort vidtstrakte land.

Ved dette opprop forlanges ikke penge. Man ber kun om at faa saken utredet.

For at faa saken igang henvendte jeg mig til formanden i Det norske Skogselskap hr. konsul Axel Heiberg. Han stillet sig straks meget interessert og velvillig og ved enstemmig bestyrelsesbeslutning blev der stillet midler til raadighet og med hensyn til arbeidets planlæggelse og utførelse skulde jeg ha fri raadighet. Alle selskapets funktionærer skulde tilholdes at ha opmerksomheten henvendt paa disse undersøkelser.

Saa henvendte jeg mig til »Norges Geografiske Opmaaling«, som ogsaa stillet sig særdeles imøtekommende og lovet at gi opmaalerne ordre til herefter at besvare bedst mulig i de topografiske beskrivelser over trægrænsen følgende spørsmåal:

1. Av hvilke træslag bestaar vernskogen oppe mot høifjeldet eller ute mot havet? Av bjerke, furu eller gran eller disse i blanding?
2. Er trægrænsen sunket eller har den hævet sig i den senere tid og skyldes nedgangen hugst eller klimatiske forhold? Er barskogen gaat over til bare bjerkeskog?
3. Er omhandlede vernskog i statens eller privates eie?

Det er saa heldig at Opmaalingen snart er færdig i Finmarken og nordpaa, hvor omtrent al skog tilhører staten. Den vil da fortsætte sydpaa i interessante vernskogtrakter.

En henvendelse til den nuværende skogdirektør blev desværre avvisende.

Og i den paagaende »Taksering av Norges skoge« som nu er færdig med Østfold og Hedemarken har jeg ikke fundet noget om vernskogen. I den 7 sider lange instruks forekommer ikke ordet »vernskog«.

Man agter imidlertid at henvende sig til botanikere, geologer og andre som færdes i vore høifjelde med anmodning om at ha sin opmerksomhet henvendt paa disse spørsmåal, likesom Hypothekbankens Skogtaxator har stillet sig meget velvillig.

Av sidste mars hefte av »Tidskrift for Skogbruk« sees skogforvalter Haakon Lie at fremkomme med forslag netop i lignende retning som her omhandlet, men kun for fjeldskogens vedkommende. Han kommer her til det resultat at fjeldskogarealet i vort land andrar til ca. 36 000 km² eller ca. halvparten av landets hele skogareal. Dette skulde altsaa være den saakaldte »Faresone«.

Man ser altsaa hvilke uhyre strækninger det her dreier sig om. Men saa faar man ofte høre som bl. a. en interessert skog-eier paa et skogmøte i Østerdalen, at dette jo kun er skarve fjeldskog oppe paa fjeldet uten tilvekst og værdi. Det kan saa være.

Lille Korssjølien statsalmenning

Fot. Store.

Fra den øvre del. — op mot furuskoggrænsen, næsten bare tørtopfuru i meget glissen stilling. I bakgr. tilv. Korssjølierne (syd- og vestsiden), som tilhører private.

men skog er skog selv om den ikke gir saa mange penge i kassen og den verner da om land og skog nedenfor. Og av snaufjeld har vort Norge nok i forveien.

Det er desværre mangesteds som hr. Haakon Lie skildrer i sin interessante artikkel:

»Nei, det er sandt som bedstemor sa. Nu var der ikke skog mere, der hvor de dype svarte lier suste for 50 aar siden dengangen. Der stod bare en og anden fluregran eller kronglefuru paa rabberne og i myrkantene. Og litt løvskog. Nu — 30 aar efter denne sommerturen — er det litet med løvskogen ogsaa.«

Lad os nu faa greie paa hvorledes det minker med denne skog — og det saaledes at der aldrig herefter, selv med de største paakostninger, kan komme skog igjen. Spørg Hedemarkens skogselskap hvorledes det gaar med at forandre de store milevise strækninger oppe ved Rørostraktene med birkeskog eller snaumark til barskog, saa faar vi høre lidt om vanskelighetene.

Naar saa vore statsmyndigheter ved tal og maalinger faar

Fra Rendalen statsalmenning.

se, hvor ilde det er, da vil de muligens ta sig sammen og se at faa sat en stopper for ødelæggelsen. Men det er mange interesser som staar imot. Det er havning — og sætre og smalen ikke at forglemme. Jeg husker da vi indstændig anbefalte at herredsstyrene skulde faa tilladelse til at forby havning med sau tidlig om vaaren ved vernskoglovens revision i 1908, saa strandet dette paa Vestlandets smaler, og hermed maatte plantning av skog oggis mange steder paa Østlandet.

Der skal dog nævnes nogen lyspunkter ved denne sak.

Først og fremst det storartede arbeide for at klæ med skog de store snaue vidder især paa Sør- og Vestlandet som har været iverksat av stat og av Det norske Skogselskap. Og nu skal ungdomslagene ta fat med begeistring: det har hjulpet og vil i tidens løp hjelpe til at bøte paa skogens avtagen andetsteds.

Som en hjælp mot skogens ødelæggelse i sætteregionen maa man ogsaa kunne regne med den store besparelse i brændsel som man vilde opnaa ved bruk av torv istedetfor ved og jeg maa paa det bedste henstille til Det norske myrselskap at drive paa med denne sak. Det er nu over 50 aar siden daværende forstmester Asbjørnsen fik igang torvbrændsel i de store almenninger paa

Karakteristisk billede av skogsmarken paa Mælaasen. Fot. Bugge.
Ca. 900 m. o. h. Tinn, Telemarken. »Fjeldskog.«

Hedemarken. Og tiltrods for at dette var i vort lands rikeste skogtrakter, er det gaat udmerket. I bygdene deroppe brænder man nu stadig torv. Hvorfor skulde man da ikke med iver gaa over hertil paa vore sætre, hvor det mængstedes er saa vanskelig for ved og hvor man har torvmyren like utenfor stuedøren.

Og mangen en sæter som nu paa høifjeldet ligger øde og forladt av mangel paa brændsel, maatte kunne gjenoptages.

Som et lyspunkt i denne sak er allerede nævnt at skogene i Finmarken og mange steder nordpaa og ellers paa mange andre steder er i statens besiddelse og saaledes maa antas at være sikret mot undergang.

Statsminister Gunnar Knudsen var særdeles interessert i skogkjøp og under hans styre kom store skogstrækninger paa statens hænder. Og alle de fredsskogfelter som aar om andet tilplantes under Det norske Skogselskaps ledelse henligger efterpaa med den forpligtelse paa sig at skogen skal bevares.

Det var endnu meget at si om denne sak, men jeg har lovet at være kortfattet.

Hr. Bull Aakrann slutter sin artikkel i Tidsskriftet med følgende ord: »Blæs lidt fransk aand ind i vort skogbruk og redd vore fjeldskoger.«

Jeg vil slutte med et ønske om at der maa bli blæst lidt av den aand ind i vor skogetat, som behersket det ældste kuld av norske forstmænd likeoverfor fjeldskogen, og da specielt gamle forstmester Barth. Jeg har gaat med ham omkring i bjerkelierne ved Fokstuen paa Dovre og set med hvilken iver og ihærdighet han vernet om bjerkeskogen deroppe. Den gamle kona paa fjeldstuen maatte med langt tilskogs og fik gaa igjennem for de høie stubber, hendes gutter hadde hugget. Og saaledes overalt. Her var ikke tale om at gaa paa akkord eller være populær. Blot hensyn til hans kjære fjeldskog.

Professor Agnar Barth skrev for 6 aar siden at Norges skoger gik med raske skridt sin undergang imøte. Igaar sa han paa et møte, at han i den anledning hadde faat saa meget bank at han var baade blaa og gul efterpaa. Jeg vil ikke negte, at jeg ogsaa dengang fandt uttrykket »undergang« lidt vel sterkt, da jo skogen her sydpaa mangesteds kommer frodig igjen, hvorledes den end mishandles. Men for vernskogen gjælder ikke dette. Og hvis maalinge og beskrivelser viser, at vore kyst- og fjeldskoger gaar stadig tilbake, saa faar A. Barth, om ikke før, opreisning for sine ord. For disse skoger gaar i ethvert fald sin undergang imøte. Og viser de sig at indta en saa uhyre vidde i forhold til landets hele skogareal, ja da ser det i sandhet sørgelig ut med »skoglandet« Norge.

Saa skal jeg tilslut faa vise nogen lysbilleder fra landets vernskoger ute ved kysten og oppe paa fjeldet og tillike nogen faa billeder fra Pyrenæerne. Forskjellen er stor. Mens man hos os saa ofte kun finder spredte smaabusker hist og her omkring paa marken, træffer man i Frankrige trær av op til 3 à 4 kubikmeters indhold og i tætte bestand. Ja — man var i Pyrenæerne saa ræd for at lysne op i skogen at man ikke engang turde hugge tjørgranen.